

राज्यातील मत्स्य उत्पादनात वाढ
करण्यासाठी पिंजरा पद्धतीने मत्स्य
संवर्धन करण्याबाबत सुधारित धोरण.

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्र. मत्स्यवि-२०१६/प्र.क्र.९८/पदुम-१३

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
दिनांक : १८ जानेवारी, २०२३

वाचा:-

- १) शासन निर्णय क्र. मत्स्यवि-२०१६/प्र. क्र.९८/पदुम-१३, दि. १७/१०/२०१६
- २) शासन शुद्धीपत्रक क्र. मत्स्यवि-२०१६/प्र.क्र.९८/पदुम-१३, दि. ०९/०३/२०१८
- ३) केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचना "Revised Guidelines for Responsible farming of Tilapia in India" माहे एप्रिल २०२०
- ४) "प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजना" अंतर्गत "पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाकरीता" केंद्र शासनाच्या सुधारित मार्गदर्शक सूचना, दि. ०६/११/२०२०
- ५) आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांचा प्रस्ताव क्र. मत्स्य/भू/०२०१२५/८५/२०२० दि. १९/११/२०२०
- ६) शासन निर्णय क्र. मत्स्यवि-२०१६/प्र. क्र.९८/पदुम-१३, दि. २६/०८/२०२१
- ७) शासन शुद्धीपत्रक क्र. मत्स्यवि-२०१६/प्र. क्र.९८/पदुम-१३, दि. १७/०२/२०२२
- ८) आयुक्त मत्स्यव्यवसाय कार्यालयाचा प्रस्ताव क्र. मत्स्य/भू/०२०१०३/२१/ २०२२-२३/७५, दि. २५/०७/२०२२

प्रस्तावना :-

बंदिस्त पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करणे ही उच्च तंत्रज्ञानावर आधारीत पद्धत असून, त्याद्वारे अधिक मत्स्योत्पादन मिळू शकते. सबब राज्यातील कुपोषणाची समस्या हाताळण्याकरीता प्रथिनयुक्त खाद्य पदार्थांची उपलब्धता वाढविण्याकरीता पिंजरा पद्धतीने मत्स्य संवर्धन प्रकल्प स्थापित करून राज्याच्या मत्स्य उत्पादनात वाढ करून रोजगार निर्मितीच्या उद्देशाने पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करण्याबाबत (वाचा क्र. ६) येथील शासन निर्णयान्वये सुधारित धोरण निर्गमित करण्यात आले होते. मत्स्यसंवर्धकांना मत्स्यव्यवसाय करणे सोईचे होण्याकरीता (ease of doing business) व उद्योजकतेस वाव मिळण्याच्या दृष्टीने जास्तीत जास्त लाभार्थ्यांपर्यंत पोहचण्याच्या अनुषंगाने सदर शासन निर्णयामध्ये अनुमतीच्या विकेंद्रीकरणासह पारदर्शक व सर्वसमावेशक बदल करण्याच्या अनुषंगाने पारदर्शक, सर्वसमावेशक व तांत्रिक दृष्ट्या अचूक सुधारित शासन निर्णयामधील आवश्यक बदल करण्याबाबत (वाचा क्र. ८) अन्वये आयुक्त मत्स्यव्यवसाय कार्यालयामार्फत प्रस्ताव शासनास सादर करण्यात आला आहे.

सबब उपरोक्त सुधारणांच्या अनुषंगाने तलाव/जलाशयांमध्ये पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करणेबाबत यापूर्वीचे वाचा क्र. ६ व ७ अन्वये निर्गमित धोरण अधिक्रमित करून सुधारीत धोरण निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

शासन या निर्णयाद्वारे तलाव/जलाशयांमध्ये पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करणेबाबत शासन निर्णय दि. २६/०८/२०२१ व शासन शुद्धीपत्रक दि. १७/०२/२०२२ अन्वये निर्गमित धोरण अधिक्रमित करून या शासन निर्णयान्वये सुधारीत निकषांसह नवीन धोरणास मान्यता देत आहे.

१. पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करिता जलक्षेत्र निवड

१.१ पिंजरा पद्धतीने मत्स्य संवर्धनासाठी मत्स्यव्यवसाय विभागातर्गत ठेक्याने देण्यात येणाऱ्या १५ हेक्टर पेक्षा कमी नसलेल्या सर्व जलाशयांत (ज्या जलाशयांची पाण्याची वर्षभर किमान ०४ मीटर) खोलीच्या एकूण जलाशयाच्या १% जलक्षेत्रामध्ये पिंजरा मत्स्यसंवर्धन अनुज्ञेय राहिल.

१.२ संबंधित जिल्ह्याच्या सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी सिंचन विभागाच्या मदतीने त्यांच्या क्षेत्रातील जलाशयाची पाहणी करून वर्षभर किमान ४ मीटरपेक्षा जास्त खोली असणाऱ्या क्षेत्राची ओळख करून त्यांचे geotagging करावे. अशा geotagging केलेल्या क्षेत्रफळापैकी फक्त तेवढे क्षेत्रफळ पिंजरा योजनेसाठी उपलब्ध करावे जे त्या जलाशयाच्या एकूण क्षेत्रफळाच्या १% पेक्षा कमी आहे. सदर geotagging केलेले क्षेत्रफळ त्यांच्या अक्षांश व रेखांशसह शासकीय कार्यालयात जनतेला बघण्यासाठी नोटीस बोर्डवर उपलब्ध करून देण्यात यावे. तसेच अशा जलाशयांची माहिती व पिंजरा लाभार्थ्यांना योजनेचे मार्गदर्शन करण्यासाठी संपर्क कर्मचाऱ्याची नेमणूक करण्यात यावी व त्याबद्दल कार्यालयात दर्शनस्थळी माहिती देण्यात यावी.

१.३ अनुदानित व विनाअनुदानित तत्वावर पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करण्याकरिता परिपूर्ण अर्जाच्या अनुषंगाने जलक्षेत्र ठेक्याने देण्याची कार्यवाहीची जबाबदारी संबंधित जिल्ह्याच्या सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांची राहिल. त्यानुसार जिल्ह्याचे सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय अनुदानित व विनाअनुदानित पिंजरा जलक्षेत्र वाटपाची अर्जदार निहाय अभिलेख जतन करतील.

२. अर्जदाराची पात्रता

२.१ अनुदानित योजनेतील लाभार्थीने अनुज्ञेय पिंजरा संख्येच्या पूर्ण क्षमतेनुसार पिंजरा उभारणी केल्यानंतर सदर लाभार्थ्याला व्यवसाय वृद्धी करावयाची असल्यास त्याला विनाअनुदानित पिंजरा उभारणी करिता अर्ज करणे अनुज्ञेय राहिल. तसेच विनाअनुदानित योजनेतील लाभार्थीने अनुज्ञेय पिंजरा संख्येच्या पूर्ण क्षमतेनुसार पिंजरा उभारणी केल्यानंतर

सुध्दा सदर लाभार्थ्याला व्यवसाय वृद्धी करावयाची असल्यास त्याला अनुदानित पिंजरा उभारणी करिता अर्ज करणे अनुज्ञेय राहिल.

२.२ वैयक्तिक अर्जदाराचे वय १८ ते ६० वर्ष या वयोगटातील असणे आवश्यक आहे. मत्स्यविज्ञान क्षेत्रातील पदविका, पदवी, पदव्युत्तर पदवीधर तसेच शासनमान्य संस्था उदा. CIFE, CIFRI, NFDB व मत्स्य महाविद्यालय इ. यांचेद्वारे अल्प कालावधीचे प्रशिक्षण अशाप्रकारे उच्चतम शिक्षण अर्हतेच्या व्यक्तीस प्राधान्य असेल.

२.३ पिंजरा पद्धती मत्स्यसंवर्धक वैयक्तिक लाभार्थी/मच्छिमार सहकारी संस्था/संघ / मच्छिमार स्वयं सहाय्यता गट/संयुक्त दायित्व गट हे मत्स्यव्यवसाय विभागाचे थकबाकीदार नसावे.

३. अनुज्ञेय पिंजरा संख्या

३.१ शासनाच्या अनुदानित पिंजरा योजनेत जी संख्या व क्षेत्रफळ अनुज्ञेय असेल अशा पिंजरा संख्येनुसार लाभार्थ्यासाठी पिंजरे अनुज्ञेय असतील.

३.२ शासनाच्या विनानुदानित तत्वावरील पिंजऱ्याबाबत ९६ घनमीटर आकाराचा एक पिंजरा हा निकष धरून वैयक्तिक लाभार्थ्याकरिता पिंजरा उभारणी संख्या कमाल ५४ पिंजरे, मत्स्यसंवर्धक सहकारी संस्था/कंपनी/कार्पोरेशन यांच्या करिता ३६० पिंजरे संख्या अनुज्ञेय राहतील. पिंजऱ्यांची संख्या ही मोठ्या आकाराचे पिंजरे घेतल्यास कमी होऊ शकेल. ९६ घनमीटरच्या एका पिंजऱ्याऐवजी कमाल ०५ पिंजरे मिळून ४८० घनमीटर च्या एककात सुध्दा पिंजरा उभारता येईल .

३.३ विनानुदानित तत्वावर उपरोक्त नमुद पिंजरा संख्या मर्यादेपेक्षा अतिरिक्त पिंजरा संख्याची उभारणी करून एकात्मिक प्रकल्प (बर्फ कारखाना, मत्स्यप्रक्रिया केंद्र व इतर मुलभूत सुविधा) उभारण्याचे प्रस्तावित करावयाचे असल्यास अशा विशिष्ट मुल्यवर्धित प्रकल्पासाठी तेथे गुंतवणूकीच्या अनुषंगाने आवश्यक तितका कच्चा माल पुरवठा व्हावा यासाठी उपरोक्त नमुद पिंजरा संख्या व क्षेत्रफळापेक्षा अधिक संख्येत पिंजऱ्यासाठी आवेदन करता येईल याकरिता आयुक्त (मत्स्यव्यवसाय) यांची मान्यता अनिवार्य राहिल .

४. पिंजरा प्रकल्पाकरिता अर्ज /आवेदन करण्याची पद्धती -

४.१ पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करण्याकरिता १५ हेक्टर पेक्षा जास्त जलक्षेत्र असलेल्या पात्र जलाशयातील

१% जलक्षेत्र वाटप करताना अर्जदारांची निवड प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य या तत्वानुसार करता येईल. विनाअनुदानित तत्वावर पिंजरा उभारणी करण्यासाठी एका कुटुंबातील इतरही व्यक्तीस अनुमती देण्यात येईल.

४.२. विनाअनुदानित तत्वावरील अर्जदारांनी अर्ज सादर करताना ०३ तलावांची/ जलाशयांची नावे प्राथम्य क्रमानुसार नमुद करून अर्ज विहीत नमुन्यात जिल्हा कार्यालयात

सादर करण्यात यावा. त्यानुसार ज्या तलावात जागा उपलब्ध आहे त्या तलावाच्या / जलाशयाच्या प्राथम्यक्रमानुसार पिंजरा प्रकल्प उभारणीसाठी परवानगी देण्यात येईल. तसेच विनाअनुदानित पिंजऱ्याकरिता अर्जदारांनी अर्ज केलेल्या तलाव/ जलाशयाची अनुज्ञेय पिंज-याची मर्यादा संपुष्टात आल्यास उपरोक्त मंजूर पिंज-याच्या कमाल क्षमतेच्या मर्यादेत अर्जात नमुद ०३ जलाशयात/तलावात पिंजरा उभारणीस मान्यता देण्यात येईल. अनुदानित पिंजऱ्यातील अर्जदारांनी शासकीय योजनेत निर्देशित केल्याप्रमाणे अर्ज विहित नमुन्यात जिल्हा कार्यालयात सादर करण्यात यावा. आवेदन अर्ज नमुना परिशिष्ट “अ” व कार्यालयीन आदेशाचा नमुना परिशिष्ट “ब” नुसार सोबत जोडलेला आहे .

४.३ अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित जिल्ह्याच्या सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत समितीस १५ दिवसांच्या आत जलक्षेत्र वाटप आदेश सोबत करारपत्र नमुना निर्गमित करणे आवश्यक राहिल.

४.४ पिंजरा प्रकल्पधारकांना प्रकल्पाचे जलक्षेत्र वाटप आदेश निर्गमित झाल्यानंतर प्रकल्पधारकाने प्रथम वर्ष ठेका रक्कम प्रति पिंजरा प्रति वर्ष रु.४०००/ व सुरक्षा अनामत रक्कम प्रति पिंजरा रु.४०००/-दर्शनी हुंडी/ NEFT/RTGS द्वारे भरणा करणे तसेच करारनामा संबंधित सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या नावे अर्जदाराच्या स्वाक्षरीसह ३० दिवसात सादर करणे बंधनकारक राहिल. करारनाम्याचा मसुदा शासनाद्वारे ठरविण्यात आलेल्या मुद्रांक शुल्क च्या स्टॅम्प पेपरवर (परिशिष्ट- क) येथे नमुद केल्याप्रमाणे सादर करावा .

४.५ अपवादात्मक परिस्थितीत वाजवी कारणास्तव पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करारनामा अंतिम करण्यास विलंब झाल्याबाबत संबंधित जिल्हा सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्याकडून अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय यांची खात्री पटल्यास ते एक महिन्याची वाढीव मुदत देवू शकतील.

४.६. सदरहू करारपत्राच्या अटी/ शर्तीचा भंग केल्यास संबंधित पिंजरा मत्स्यसंवर्धक यांचा जलक्षेत्र ठेका संबंधित जिल्ह्याच्या सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या मार्फत मुदतपूर्व रद्द करण्यात येईल व सदर जलक्षेत्राकरीता विभागाकडे जमा करण्यात आलेली ठेका रक्कम व सुरक्षा अनामत जप्त करण्यात येईल.

४.७. पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करतांना भाडेपट्टी ठेक्याने घेतलेल्या जलक्षेत्रामध्ये मंजुरी आदेशापासून ९० दिवसात पिंजरा उभारणी करणे अनिवार्य राहिल. तथापि, काही अपरिहार्य कारणास्तव विलंब होत असल्यास संबंधित जिल्ह्यातील सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय याकरीता पुढील ०१ महिन्याची मुदतवाढ देऊ शकतील व त्यानंतर पुढील कालावधीसाठी प्रादेशिक उपआयुक्त मत्स्यव्यवसाय ०१ महिन्याची वाढीव मुदत वाढ देऊ

शकतील. याकरीता पिंजरा मत्स्यसंवर्धकास उचित कारणास्तव विहीत मुदतीत प्रस्ताव सादर करणे अनिवार्य राहिल.

४.८ विहित कालावधीत पिंजरा प्रकल्प उभारणी न केल्यास जलक्षेत्र भाडेपट्टी ठेका आपोआप रद्द होऊन भरणा केलेली ठेका रक्कम जप्त करण्यात येईल व अनामत रक्कम परत करण्यात येईल.

४.९ जलक्षेत्र वाटप झाल्यानंतर अर्जदारास पसंतीक्रमानुसार जलाशयात बदल करावयाचे असल्यास विभागांतर्गत असलेल्या जिल्ह्यातील जलाशयांमध्ये बदल करण्याकरीता मान्यता देण्याचे अधिकार प्रादेशिक उपआयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांना राहिल. तसेच जिल्हांतर्गत बदल करावयाचे असल्यास संबंधित जिल्ह्यातील सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांना अधिकार राहतील. तथापि जलाशय बदली केल्यानंतर सदर अर्जदाराचा ठेका कालावधी हा मुळ आदेशाप्रमाणे राहिल.

५. पिंजरा बांधकाम कार्यपद्धती :-

५.१ पिंजरा प्रकल्प बांधकामासाठी प्रति पिंजरा ९६ घन मीटर आकारमानाचे मर्यादित वेगवेगळ्या आकाराचे (आयताकृती, वर्तुळाकार अथवा इतर आकाराचे) पिंजरा उभारणी करणे अनुज्ञेय राहिल. अशा पिंज-यांचे क्षेत्र वाटप हे पिंजरा जलक्षेत्र समिती जलाशयातील क्षेत्रफळ लक्षात घेऊन करेल. अर्जदार अनुज्ञेय पिंज-याच्या संख्येत जास्तीत जास्त ५ पिंजरे मिळुन १ पिंजरा तयार करू शकेल. याबाबत तांत्रिक मार्गदर्शन जिल्ह्याच्या सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी करावे.

५.२ तलाव/जलाशयाची पिंजरा क्षेत्राची किमान खोली वर्षभर किमान ०४ मीटर असली पाहिजे.

पिंजऱ्याच्या तळापासून तलावाच्या तळापर्यंत किमान २ मी. अंतर ठेवणे बंधनकारक आहे. त्याशिवाय प्रकल्पधारकांनी त्यांच्या पिंजरा प्रकल्पाच्या चारही बाजूने किमान ६ मी. जागा वाहतुकीसाठी मोकळी ठेवणे आवश्यक राहिल.

६. पिंजरा प्रकल्प ठेका कालावधी:-

६.१ पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनासाठी देण्यात आलेल्या ठेक्याचा सर्वसाधारण कालावधी पाच वर्षांचा राहिल. ठेकेदाराचे काम योग्य असल्यास पुढील पाच वर्षांची मुदतवाढ देण्याची अनुमती जिल्हास्तरीय पिंजरा मत्स्यसंवर्धन जलक्षेत्र वाटप समितीस राहतील. पिंजरा मत्स्यसंवर्धन ठेका कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर सदर जलक्षेत्र त्या ठेकेदारास हवे असल्यास नव्याने मान्यता देण्यात येईल मागणी न केल्यास सदर जलक्षेत्र दुसऱ्या लाभार्थ्यास देण्यासाठी उपलब्ध राहिल.

७. महसुलाबाबत कार्यवाही:-

७.१ जे तलाव/जलाशय आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांचे अधिनस्त आहेत त्या तलाव/जलाशयांमधील पिंजरा जलक्षेत्र ठेक्याने देणे व महसूल जमा करण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्ह्याच्या सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांची राहिल.

७.२ जे तलाव/जलाशय महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ यांचे अधिनस्त आहेत अशा तलाव/जलाशयांमधील तलाव/जलाशयांमधील पिंजरा जलक्षेत्र ठेक्याने देणे व महसूल जमा करण्याची जबाबदारी महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाची राहिल.

७.३ पिंजरा मत्स्यसंवर्धनाद्वारे प्राप्त होणारे महसूल (जलक्षेत्र वापर भाडे) पैकी ३०% रक्कम मत्स्यव्यवसाय विभागाकडे, २०% रक्कम महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ व ५०% रक्कम जलसंपदा विभागाकडे जमा करण्यात येईल. तसेच सदरहू ५०% निधी संबंधित जलाशयाच्या कार्यकारी अभियंत्याकडे जमा करण्याबाबतची जबाबदारी संबंधित जिल्ह्यातील सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांची राहिल. महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळामार्फत तलाव शेजारी पायाभूत सुविधा निर्माण करण्याकरिता "मत्स्यऔद्योगिक क्षेत्र" तयार करण्यासाठी लागणारा खर्च महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाकडे पिंजरा मत्स्यसंवर्धनाद्वारे प्राप्त होणाऱ्या महसूलापैकी जमा होणाऱ्या २०% रक्कमेतून भागविण्यात यावा.

७.४ याचप्रमाणे महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाकडे जमा होणाऱ्या महसूलाची विभागणी जलसंपदा विभागाकडे ५०% व महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाकडे ५०% याप्रमाणे राहिल. महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाकडे जमा होणाऱ्या ५०% रकमेपैकी २० टक्के रक्कम पायाभूत सुविधा निर्माण करण्याकरिता करावी.

७.५ आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या अधिनस्त असणाऱ्या तलाव/ जलाशयांमधील पिंजरा मत्स्यसंवर्धन कार्यक्रमाद्वारे मिळणारा ३०% महसूल सद्यस्थितीत तलाव ठेका धोरणांतर्गत प्राप्त २०% निधीप्रमाणे विभागाच्या खात्यांतर्गत जमा करावा. सदरहू ३० टक्के निधी स्वतंत्र लेखाशीर्ष प्राप्त झाल्यानंतर त्यामध्ये जमा करण्यात यावा. सदरहू ३० टक्के निधी तलाव ठेक्याद्वारे प्राप्त होणारा २०% निधी ज्या बाबींकरिता खर्च करण्यात येतो त्याच बाबींकरिता खर्च करावा .

७.६ पिंजरा ठेकेदारांस पुढील वर्षाचा ठेका एक वर्ष पूर्ण होण्याच्या दिनांकाच्या ६० दिवस अगोदर भरणा करणे अनिवार्य राहिल. विहीत कालावधीत रक्कम भरणा न केल्यास प्रकल्पधारकांच्या नावे जमा ठेका रक्कम व सुरक्षा अनामत रक्कम जप्त करण्यात येईल.

७.७ विहीत कालावधीत वार्षिक ठेका रक्कम न भरल्यास संबंधित पिंजरा प्रकल्प जलाशयाच्या बाहेर काढून ठेवण्याची कारवाई जिल्ह्याचे सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय

करतील. संबंधित ठेकेदाराच्या प्रकल्पाचे नुकसान झाल्यास त्याबद्दल कोणतीही नुकसान भरपाई शासनाकडून देता येणार नाही.

७.८ विना अनुदानित पिंजराप्रकल्प धारकास मुदतपूर्व पिंजऱ्याचा भाडेपट्टा रद्द करावयाचा असल्यास असा भाडेपट्टा रद्द करण्याकरिता ३० दिवसांपूर्वी विभागास अर्ज सादर करणे आवश्यक राहिल.भाडेपट्टा रद्द झाल्यानंतर संबंधित सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी ३० दिवसांच्या मुदतीत सदर पिंजरा धारकास त्याची अनामत रक्कम परत करणे आवश्यक राहिल.

७.९ विना अनुदानित पिंजराप्रकल्प धारकास मुदतपूर्व ठेका रद्द करून इच्छुक व्यावसायिकास / संस्थेस / कंपनीस इ.ना पिंजरा विकावयाचा असल्यास असा विक्री व्यवहार झाल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत नविन पिंजराधारकास भाडेपट्टीसाठी अर्ज करणे आवश्यक राहिल. सदर अर्ज केल्यानंतर संबंधित सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी ३० दिवसात भाडेपट्टीची कार्यवाही आवश्यक राहिल.

८. इतर अटी व शर्ती -

८.१ पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करणाऱ्या सर्व मत्स्यसंवर्धकास प्रमाणित असलेल्या मत्स्यबीज निर्मिती केंद्रातून मत्स्यबीज खरेदी करणे आवश्यक राहिल. तसेच मत्स्यबीज व मत्स्यखाद्य खरेदीची माहिती तसेच पिंजरा उत्पादनाचा मासिक अहवाल जिल्ह्याच्या सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय कार्यालयास सादर करणे बंधनकारक राहिल.

८.२ पिंजरा मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पात तिलापीया प्रजातीच्या माशांचे संवर्धन करण्याकरिता संबंधित मत्स्यसंवर्धकांस राज्यस्तरीय देखरेख व सूकाणू समितीची (State Level Steering Cum Monitoring Committee) मान्यता घेणे आवश्यक आहे. तिलापिया प्रजातीच्या माशांचे संवर्धन करण्याकरिता दर २ वर्षांनी यादी प्रकाशित करूनच याबाबत मंजूरी देण्यात यावी.

८.३ तलाव/जलाशयाच्या जैविक विविधतेस घातक असणाऱ्या प्रतिबंधित मत्स्य प्रजातीचे मत्स्यपालनास अनुमती असणार नाही. त्यामुळे मत्स्यपालन करित असताना सदर बाब प्रतिबंधित प्रजातीत मोडत नाही याची जिल्हा कार्यालयाकडून खातरजमा करून घ्यावी तसेच मत्स्यसंवर्धनासाठी केंद्र शासनाने प्रतिबंधित केलेली प्रतिजैविके वापरण्यास मनाई राहिल.

८.४ पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनासाठी ठेक्याने देण्यात आलेले जलक्षेत्र उपठेक्याने देता येणार नाही. जलक्षेत्राचा ठेका उपठेक्याने दिल्यास संबंधित ठेकेदाराचा ठेका रद्द करण्यात येईल.

८.५ संबंधित ठेकेदाराने खुल्या तलाव/जलाशय जलक्षेत्रामध्ये मासेमारी करू नये. ठेकेदारास स्वतःच्या व त्यांच्या पिंजरा मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पावर काम करणाऱ्या कामगारांच्या

सुरक्षिततेच्या दृष्टीने सदर नौकेवर व पिंजरा प्रकल्पावर जिवरक्षक साधने, लाईफ सेविंग जॅकेट, रिंग बोया, सोलर एलईडी व इतर प्रथमोपचाराची साधने पुरविणे बंधनकारक राहिल.

८.६ पिंजरा प्रकल्पाशी निगडित संबंधित जलाशय क्षेत्र (पाणी व जमीन) स्वच्छ ठेवण्याची काळजी घ्यावी.

८.७ ठेकेदाराने प्रकल्पाच्या परिसरात बेकायदेशीररित्या कोणत्याही प्रकारचे अवैध कार्यक्रम करू नयेत तसेच प्रकल्पाच्या सुरक्षिततेला बाधा निर्माण होईल, असे कृत्य झाल्यास सदर पिंजरा मत्स्यसंवर्धन ठेका रद्द करण्यात येईल.

८.८ खुल्या तलाव /जलाशय ठेकेदाराने पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करणाऱ्या ठेकेदारास नौका ने-आण करण्याच्या मार्गावर मासेमारी जाळी/इतर कोणत्याही मार्गाने अडथळा करता येणार नाही.

८.९ वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या मृत्यु किंवा कायम अपंगत्वाच्या स्थितीत त्याच्या कायदेशीर वारसाच्या नावे उर्वरित कालावधीसाठी पिंजरा प्रकल्प संबंधित जिल्ह्याचे सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या अनुमतीने हस्तांतरित करता येऊ शकेल.

८.१० पिंजरा प्रकल्पधारकांस पिंजऱ्यांचा तसेच पिंजरा प्रकल्पावर काम करणाऱ्या व्यक्तींचा विमा काढणे अनिवार्य असेल. पिंजरा उभारणीपासून एक महिन्यांचा आत ही प्रक्रिया करण्यात यावी व त्याबाबतची प्रत संबंधित सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या कार्यालयात सादर करावी.

९. पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाकरीता देण्यात आलेल्या ठेक्याबाबत वाद उद्भवल्यास अवलंबवयाची कार्यपद्धती:-

पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाकरीता जलक्षेत्र भाडेपट्टी ठेक्याने देण्याच्या प्रक्रियेत अथवा ठेका दिल्यानंतरच्या कालावधीत या अनुषंगाने उद्भवणाऱ्या वादांसंदर्भात दाद मागण्याकरिता संबंधितास संधी उपलब्ध राहिल. याबाबत प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय हे अपिलीय प्राधिकारी राहतील. तसेच आयुक्त (मत्स्यव्यवसाय) हे पुनरिक्षण प्राधिकारी राहतील. सचिव (मत्स्यव्यवसाय) हे पुनर्विलोकन प्राधिकारी राहतील. अपिल /पुनरिक्षण अर्जावर एकदा घेतलेला निर्णय अंतिम राहिल. अपिलार्थी यांच्यासाठी अपिल दाखल करावयाचा कालावधी हा ३० दिवसांचा राहिल, तसेच याबाबतचे पुनरिक्षण / हे पुनर्विलोकन करावयाचे झाल्यास यासाठीचा कालावधी ३० दिवसांचा राहिल.

१०. पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करणे करीता खालीलप्रमाणे समितींची रचना करण्यात येत आहे:-

संबंधित जिल्ह्याचे सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, यांचे अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे जिल्हास्तरीय पिंजरा जलक्षेत्र वाटप समिती स्थापन करण्यात येत आहे:-

अ. क्र.	पदनाम	समितीमधील पद
१.	सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय(संबंधित जिल्ह्याचे)	अध्यक्ष
२.	कार्यकारी अभियंता , संबंधित जलाशय	सदस्य
३.	सहाय्यक निबंधक सहकारी संस्था (मत्स्य) संबंधित जिल्हा	सदस्य
४.	मत्स्यव्यवसाय विकास अधिकारी/ सहाय्यक मत्स्यव्यवसाय विकास अधिकारी	सदस्य सचिव

उपरोक्त समितीची अधिकार कक्षा खालीलप्रमाणे राहिल:-

- १) पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन अंतर्गत पिंजरा प्रकल्प उभारणीकरीता पात्र तलाव/जलाशय जागेची निश्चिती करणे.
- २) पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाकरीता १५ हेक्टरवरील पात्र जलाशयांतील १% जलक्षेत्राचे मुद्दा क्र. १ येथे नमुद कार्यपद्धतीनुसार जलक्षेत्र वाटप करणे.
- ३) आयुक्त मत्स्यव्यवसाय कार्यालयाच्या अधिनस्त तलाव/जलाशयांद्वारे पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाद्वारे प्राप्त महसूल उत्पन्नापैकी (जलक्षेत्र वापर भाडे) ३०% निधी मत्स्यव्यवसाय विकास निधीमध्ये भरणा करणे व जलक्षेत्र वापर भाडे /महसूल आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी निश्चित केलेल्या विविध बाबींवर खर्च करणे .

११. पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनासाठी पायाभूत सुविधा निर्मिती:-

११.१ राज्यातील जलस्रोतांचा विकास करून मत्स्योत्पादनात वृद्धी साध्य करण्याच्या दृष्टीने तसेच मुल्यवर्धित प्रकल्पाद्वारे अधिक प्रमाणात रोजगार उपलब्ध करून देण्याकरिता आवश्यक पायाभूत सुविधा उभारणी करण्याच्या दृष्टीने पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन जलाशयाशेजारी “ मत्स्यऔद्योगिक क्षेत्राची” उभारणी होणे आवश्यक आहे.

११.२ याकरिता प्रत्येक जलाशयाशेजारी आवश्यक जमीन सिंचन विभाग महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाकडे हस्तांतरित करेल व या जमिनीवर महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ पायाभूत सुविधा जसे की, वाहन तळ, रस्ते, मालविक्री, पेयजल, विद्युतीकरण, प्रसाधन गृह व महामंडळाच्या कार्यालयासह “ मत्स्यऔद्योगिक क्षेत्र” विकसित करेल. सदर बाबींवरील खर्च महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळाकडून पिंजरा प्रकल्पाद्वारे प्राप्त होणाऱ्या २० टक्के महसूलातून करण्यात येईल .

११.३ पिंजरा पद्धतीने अर्जकर्त्यास किमान ५ हजार चौरस फुट क्षेत्रफळाचे क्षेत्र भाडेपट्टिने देण्यात येईल. तसेच मत्स्यपालनासाठी तलाव ठेक्याने घेतलेल्या संस्था /उद्योजकास संगोपन केंद्र / हॅचरी व तत्सम सुविधांसाठी तलाव ठेका कालावधीइतक्या कालावधीसाठी क्षेत्रफळ भाड्याने देण्यात येईल.

११.४ सिंचन विभागाकडून महामंडळाकडे मत्स्यऔद्योगिक क्षेत्रासाठी हस्तांतरित केलेल्या क्षेत्रफळापैकी प्रकल्पधारकास हस्तांतरित करण्यात येणाऱ्या क्षेत्रफळावर भाडेपट्टी आकारण्यात येईल. तथापि पायाभूत सुविधा निर्माण करण्याकरिता (वाहन तळ, रस्ते, मालविक्री, पेयजल, विद्युतीकरण, प्रसाधन गृह व महामंडळाकरिता कार्यालय) वापरण्यात येणाऱ्या जमिनीवर सिंचन विभाग भाडे आकारणार नाही. प्रकल्पधारकास हस्तांतरित करण्यात येणाऱ्या क्षेत्रफळाच्या जमिनीची भाडेपट्टी महामंडळ सिंचन विभागास हस्तांतरित करेल. पायाभूत सुविधेसाठी प्रकल्पधारकाकडून जे भाडे आकारले जाईल त्यावर महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ १० टक्के प्रशासकीय अधिभार घेईल व त्याचा विनियोग मत्स्यविकासाच्या दृष्टीकोनातून वाणिज्यिक वापरासाठी करेल.

११.५ मत्स्यऔद्योगिक क्षेत्र विकसित करणेकरिता प्रकल्प रुपरेषा व आराखडा महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ यांच्या मार्फत निश्चित करण्यात येईल. आयुक्त मत्स्यव्यवसाय सदर आराखडा अंतिम करतील.

११.६ पिंजरा पद्धतीने अर्जदाराच्या मागणीनुसार व प्राधान्यक्रमानुसार कमाल ५ हजार चौरस फूट क्षेत्रफळाचे क्षेत्र भाड्याने देण्याची कार्यवाही महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ यांनी आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्या मान्यतेने करावी.

१२. संकिर्ण:-

सदरहू शासन निर्णय लागू होण्यापूर्वी ज्या मत्स्यसंवर्धकांना/संस्थाना पूर्वीच्या शासन निर्णयान्वये पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाकरिता ठेका मंजूर झाले असतील अथवा प्रकल्प सुरू असतील यामध्ये बदल होणार नाही. तसेच यापूर्वी शासन निर्णयान्वये पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनाकरिता ठेका मंजूर करण्यात आलेल्या प्रकल्पधारकांना सदरहू मंजूर पिंजरा मत्स्यसंवर्धन ठेका कालावधी संपुष्टात येण्यापर्यंत मुळ आदेशानुसार ठेका रक्कम भरणा करणे आवश्यक आहे. सदरहू पिंजरा मत्स्यसंवर्धन ठेका कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर सदरचे जलक्षेत्र सुधारीत धोरणान्वये ठेक्याने देण्याकरीता उपलब्ध होईल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०११८१२३०२२३४०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अश्विनी जाधव)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१) मा. राज्यपाल यांचे सचिव

- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ४) सर्व मा. मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
- ५) अप्पर मुख्य सचिव (महसूल) मंत्रालय, मुंबई-३२
- ६) प्रधान सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई-३२
- ७) प्रधान सचिव (आदिवासी विकास), मंत्रालय, मुंबई-३२
- ८) प्रधान सचिव (सामाजिक न्याय), मंत्रालय, मुंबई-३२
- ९) सचिव (जलसंपदा) मंत्रालय, मुंबई-३२
- १०) सचिव (लक्षेवि), मंत्रालय, मुंबई-३२
- ११) आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- १२) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ
- १३) सर्व प्रादेशिक उपआयुक्त, मत्स्यव्यवसाय
- १४) उपनिबंधक सहकारी संस्था (मत्स्य), आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, मुंबई
- १५) सर्व सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय
- १६) महालेखापाल (लेखापरिक्षक/लेखा अनुज्ञेयता) मुंबई/नागपूर
- १७) वित्त विभाग (व्यय-२) मंत्रालय मुंबई-३२
- १८) निवड नस्ती (कार्यासन पदुम-१३).

परिशिष्ट "अ"

पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करण्याकरीता आवेदन अर्ज
अनुदानित/ विनाअनुदानित पिंजरा अनुमतीसाठी आवेदन अर्ज पुढीलप्रमाणे

१)	वैयक्तिक अर्जदार/संस्था/ कंपनी / बचत गट यांचे नाव	
२)	संपूर्ण पत्ता	
३)	संपर्क क्रमांक	
४)	ई-मेल पत्ता (असल्यास)	
५)	संस्था/कंपनी/बचतगट यांचे नोंदणी प्रमाणपत्र	
६)	मत्स्यव्यवसाय प्रशिक्षण घेतले असल्यास त्याचे प्रमाणपत्र	
७)	पिंज-यांची संख्या	
८)	जलाशयाचे नाव (प्राधान्य नुसार)	१).... जलाशय, ता..... जि..... २).... जलाशय, ता..... जि..... ३).... जलाशय, ता..... जि.....
९) *	ज्या योजनेतर्गत अनुदान मंजूर झाले त्या योजनेचे नाव व मंजूर पिंजरा संख्या	

- संबंधित योजनेचे अनुदान मंजूरीचे आदेश जोडावे

अर्जदाराचे नाव व स्वाक्षरी
(संस्था असल्यास पदनाम व
शिक्का)

परिशिष्ट "ब"

कार्यालयीन आदेश नमूना

कार्यालयीन आदेश:

विषय:- राज्यातील मत्स्य उत्पादनात वाढ करण्यासाठी अनुदानित / विनाअनुदानित
पिंजरा पद्धतीने मत्स्य संवर्धन करण्याकरीता १५ हेक्टरवरील पात्र
जलाशयांतील १% जलक्षेत्राचे वाटप करणेबाबत...

संदर्भ:-१. शासन निर्णय क्र.-----

२. पिंजरा पद्धतीने मत्स्य संवर्धन करण्याकरीता आवेदन अर्ज
दि.....

उपरोक्त संदर्भीय शासन निर्णय..... अन्वये
राज्यातील मत्स्य उत्पादनात वाढ करण्यासाठी पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन करण्याकरीता
आवेदन अर्ज मागविण्यात आले होते. त्यास अनुसरून श्री/संस्था/ कंपनी (नाव).....यांचा
दि..... रोजी आवेदन अर्ज प्राप्त झाला असून सदर पात्र अर्जदारास खालील नमूद
जलाशयांमध्ये.....पिंजरे उभारण्यास खालील नमूद अटी शर्तीच्या अधिन
राहून मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	प्रकल्पधारकाचे नाव	मंजूर जलाशय	जलक्षेत्र (हे.)	मंजूर पिंजरा संख्या
		१.		
		२.		
		३.		

१. प्रकल्पधारकाने पिंजरा जलक्षेत्र वाटप मंजूरी आदेश प्राप्त झाल्यानंतर ३० दिवसांचे आत प्रथम
वर्ष ठेका रक्कम रु.----- व सुरक्षा अनामत रक्कम रु..... दर्शनी
हुंडी/NEFT/RTGS द्वारे भरणा करणे तसेच करारनामा सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय
जि.....यांच्या नावे अर्जदाराच्या स्वाक्षरीसह शासनाद्वारे ठरविण्यात आलेल्या
रु..... मुद्रांक शुल्क स्टॅम्प पेपरवर करारनाम्याचा मसूदा परिशिष्ट "क" मध्ये नमूद
केल्याप्रमाणे सादर करणे बंधनकारक राहील अन्यथा ठेका रद्द करण्यात येईल.

२. मागणी अनुसार मंजूर करण्यात आलेल्या जलाशयातील जलक्षेत्र प्रथमतः सन..... ते
सन.....या पाच वर्षांकरिता ठेक्याने देण्यास मंजूरी प्रदान करण्यात येत आहे.

समाधानकारक प्रकल्प असल्यास पुढे पाच वर्षांकरिता मुदतवाढ देण्यात येईल त्यासाठी त्यावेळेचे दर लागू होतील.

३. पिंजरा पुढील वर्षाचा ठेका एक वर्ष पूर्ण होण्याच्या दिनांकाच्या ६० दिवस अगोदर भरणा करणे अनिवार्य राहील. विहीत कालावधीत रक्कम भरणा न केल्यास प्रकल्पधारकांच्या नावे जमा ठेका रक्कम व सूरक्षा अनामत रक्कम जप्त करण्यात येईल.

४. पिंजरा प्रकल्पधारकांनी संदर्भीय शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्यानुसार प्रमाणित असलेल्या मत्स्यबीज निर्मिती केंद्रांतून मत्स्यबीज खरेदी करणे आवश्यक राहील, तसेच मत्स्यबीज व मत्स्यखाद्य कोठून व किती प्रमाणात आणले तसेच तसेच पिंजरा मत्स्यसंवर्धनाद्वारे होणा-या उत्पादनाचा मासिक अहवाल विहीत नमुन्यात संबंधित जिल्हा मत्स्यव्यवसाय कार्यालयास ई-मेल द्वारे अथवा प्रत्यक्ष सादर करणे बंधनकारक राहील.

५. पिंजरा मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पात तिलापिया प्रजातीच्या माशांचे संवर्धन करण्याकरीता संबंधित मत्स्यसंवर्धकांस राज्यस्तरीय समितीची मान्यता घेणे आवश्यक राहील. तसेच शासनाच्या ICAR-CIFRI, ICAR-CIFE, ICAR-CIFA, NFDB, केंद्र शासनाचा मत्स्यव्यवसाय विभाग यांचेकडून मान्यता प्राप्त मत्स्य प्रजाती यांचेच संवर्धन करणे आवश्यक राहील. तलाव / जलाशयाच्या जैव विविधतेस घातक असणा-या मत्स्य प्रजातींचे संवर्धन करण्यास सक्त मनाई राहील.

६. पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धनासाठी ठेक्याने देण्यात आलेले जलक्षेत्र उपठेक्याने देता येणार नाही. जलक्षेत्राचा ठेका उपठेक्याने दिल्यास संबंधित ठेकेदाराचा ठेका रद्द करण्यात येईल याची नोंद घ्यावी. पिंजरा मत्स्यसंवर्धकांनी शासन निर्णय दि..... मधील नमूद अटी शर्तीचे पालन करणे बंधनकारक आहे.

सहाय्यक आयुक्त
मत्स्यव्यवसाय,
जिल्हा.....
.....

परिशिष्ट-क

मत्स्यव्यवसाय विभागाच्या जलाशयातील १% जलक्षेत्र पिंजरा पध्दतीने
मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पासाठी ठेका पध्दतीने देणेसंबंधीचा करारनामा

जलाशयाचे नाव ..... ता..... जि.....

अ) हा करारनामा दि. .... रोजी प्रथम पक्षकार आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई, तारापोरवाला मत्स्यालय, नेताजी सुभाष रोड, चर्नी रोड, मुंबई- ४०० ००२ याचे पुढे “शासन” म्हणून उल्लेख केला आहे व या संज्ञेत संदर्भावरून इतर अर्थ होत नसल्यास त्यांचे उत्तराधिकारी व त्यांनी नेमलेल्या व्यक्ती यांचा समावेश होतो. यांच्यात

आणि

ब) द्वितीय पक्षकार श्री.-----
पत्ता.....
.....

.... यांचा यात यापुढे “ठेकेदार” म्हणून उल्लेख करण्यात आलेला आहे व यासोबत संदर्भावरून इतर अर्थ होत नसल्यास त्याचे वारस, मृत्यु पत्रानुसार व्यवस्था ठेवणारे व वहिवाट चालविणारे यांचा समावेश होतो.

क) मत्स्यव्यवसाय विभागाच्या ..... या जलाशयावरील पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पासाठी ..... चौ. मि. जलक्षेत्र ..... वर्षासाठी ठेका पध्दतीने देणेबाबत वर्तमान पत्रात जाहिरात प्रसिध्द करण्यात आली होती. यानुसार द्वितीय पक्षकार श्री. .... यांनी भरलेला परिपुर्ण अर्ज शासनाने स्विकारलेला आहे.

ड) ..... जिल्ह्यातील ..... जलाशय या नावाने ओळखल्या जाणाऱ्या जलाशयाच्या एकूण जलक्षेत्रापैकी ..... चौ. मि. जलक्षेत्रात (ज्याचा यात यापुढे “जलक्षेत्र” म्हणून उल्लेख करण्यात आला आहे). पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन प्रकल्प उभारण्याची परवानगी तसेच त्यांची योग्य रीतीने अंमलबजावणी करण्यासाठी या जलक्षेत्रासाठी जेवढ्या जमिनीवर जाणे आवश्यक असेल तेवढ्या जमिनीवर जाण्याच्या व तेथून ये जा करण्याची सवलत तसेच इतर कोणत्याही मान्यता असलेल्या रस्त्याने अथवा पायवाटेने जरूर भासल्यास, सदरहु जलाशया भोवतालच्या सरकारी जमिनीतून पायी जाण्याची सवलत शासन दि. .... पासून

दि. .... पर्यंत किंवा सदरहु ठेका रितसर सुरु आहे तोपर्यंत ठेकेदारास देण्यात येत आहे.

- इ) सदरहु जलक्षेत्र पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पासाठी ठेकेदाराने प्रतिवर्षी ठेका रक्कम खाली नमुद केल्याप्रमाणे वर्षनिहाय देण्याचे मान्य केले आहे. दरवर्षी ठेका रक्कम नवीन वर्ष सुरु होण्याच्या आधी म्हणजेच दिनांक ..... पुर्वी संबधीत जिल्ह्यातील सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय/महामंडळाकडे भरणा करणे ठेकेदारास बंधनकारक राहिल. त्याची शेवटची तारीख पुढील प्रमाणे असेल.

अ.क्र.	वर्ष		रुपये व दिनांक
१)	पहिले वर्ष	२०२३-२४	रु. ...., दि.
२)	दुसरे वर्ष	२०२४-२५	रु. ...., दि.
३)	तिसरे वर्ष	२०२५-२६	रु. ...., दि.
४)	चौथे वर्ष	२०२६-२७	रु. ...., दि.
५)	पाचवे वर्ष	२०२७-२८	रु. ...., दि.

वरीलप्रमाणे ०५ वर्षांची एकूण ठेका रक्कम रु. .... /- इतकी राहिल तसेच प्रकल्पाची सुरक्षा अनामत रक्कम रु. .... /- इतकी राहिल. पुढील पाच वर्षांची मुदतवाढ लागू झाल्यास त्याचे दर तत्कालीन शासन निर्णयाप्रमाणे राहतील.

- फ) पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन करणाऱ्या ठेकेदारांनाकरिता आवश्यक अटी/शर्ती दोन्ही पक्षकारांना मान्य असून त्या खालिलप्रमाणे आहे.

- १) ठेकेदाराची अर्ज मंजूर झाल्यानंतर सदर प्रकल्पाकरिता आवश्यक असणारे परवाने मिळविणेसाठी (आवश्यक असल्यास) सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय मदत करतील.
- २) पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पासाठी देण्यात आलेल्या जलक्षेत्राचा ठेका, उपठेक्याने देण्याची परवानगी नाही. उपठेक्याने दिल्यास त्याचा ठेका रद्द करण्यात येईल व कोणतीही नुकसान भरपाई शासनाकडून दिली जाणार नाही.
- ३) ठेकेदारास सदरहु पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन हे फक्त शासन मान्य मत्स्यबीजाकरीताच करता येईल. तिलापिया किंवा इतर प्रतिबंधित मत्स्यप्रजातीचे

- संवर्धन करता येणार नाही. शासन मान्य तिलापिया प्रजातीचे मत्स्यसंवर्धन करावयाचे असल्यास रितसर या करीता गठीत समितीची मान्यता घेण्यात यावी.
- ४) पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन प्रकल्प देण्यात आलेला ठेका ठेकेदारानी स्वतःच्या पिंजऱ्यामध्ये मत्स्यसंवर्धन करणे बंधनकारक राहिल. त्यांनी अधिकार नसताना खुल्या जलाशयामध्ये मासेमारी करू नये. तसे केल्यास त्यांचा ठेका रद्द करण्यात येईल. ज्या ठेकेदारास जलक्षेत्र ठेक्याने दिलेला आहे त्यास कोणतीही तक्रार करणेची संधी देण्यात येवू नये.
- ५) पिंजरा पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन करणाऱ्या ठेकेदाराने, त्यांच्या पिंजऱ्यावर काम करणाऱ्या कामगारास कामगार कायद्यांतर्गत किमान वेतनापेक्षा कमी वेतन अदा करण्यात येऊ नये.
- ६) ठेकेदाराने त्यांचे व त्यांच्या कामगाराच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीकोनातून पिंजरा प्रकल्पावर लाईफ सेविंग जॅकेट व इतर प्रथमोपचाराची साधने ठेवणे बंधनकारक राहिल.
- ७) ठेकेदाराने प्रकल्पाचे परिसरात बेकायदेशिररित्या कोणत्याही प्रकारचे अवैध कार्यक्रम करू नये. तसेच जलाशय प्रकल्पाच्या सुरक्षिततेत बाधा निर्माण होईल, असे कृत्य झाल्यास सदर पिंजरा पध्दतीचा ठेका रद्द करण्यात येईल.
- ८) ठेकेदारास मंजूर झालेल्या ..... चौ. मी. जलक्षेत्रात जास्तीत जास्त ४८० घनमीटर आकाराचे ..... किंवा या संदर्भात शासन निर्गमित करेल त्या आदेशाप्रमाणे पिंजरा प्रकल्प बांधकामाची परवानगी राहिल.
- ९) ..... केजच्या एका बॅटरीच्या चारही बाजूने विहित निकषाप्रमाणे आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्यामार्फत वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशाप्रमाणे मोकळी जागा सोडणे आवश्यक राहिल.
- १०) पिंजरा मत्स्यसंवर्धनासाठी आवश्यक असलेले मत्स्यबीज, मत्स्यबोटुकली तयार करण्यासाठी निर्माण केलेल्या संगोपन तलावामध्ये बोटुकली गोळा करण्यासाठी आऊटलेट दरवाजे (Sluice Gate) बांधणे, मत्स्यजिन्यांची नियतकालिक देखभाल करणे, इ. संपूर्ण जबाबदारी ठेकेदाराची राहिल. तसेच प्रकल्प क्षेत्रावरील कर्मचारी यांचेसाठी शेड बांधकाम, स्वच्छता गृह बांधकाम इत्यादी तसेच इतर कोणतेही आवश्यक बांधकाम करण्याची जबाबदारी ठेकेदाराची राहिल याची नोंद घ्यावी.
- ११) प्रकल्पधारकाने पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करतांना वापरण्यात येणारे मत्स्यखाद्य, औषधे व साहित्य सामुग्री यांची विहित नमुन्यात नोंदवही ठेवणे आवश्यक आहे. प्रकल्पधारकाने पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करतांना प्रतिबंधित कंपनी/दर्जाची साहित्य, औषधे व मत्स्यखाद्य इ. वापरण्यात येवू नये.

- १२) पिंजरा मत्स्यसंवर्धनामध्ये संवर्धन केलेल्या मत्स्यप्रजाती बाबतच्या आयातीचा, संवर्धन, मरतुक व मत्स्योत्पादनाचा दैनिक अहवालाच्या नोंदी विहीत नोंदवहीत ठेवण्यात याव्यात व त्याबाबतचा मासिक अहवाल संबंधित सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय कार्यालयात न चुकता सादर करावा.
- १३) प्रकल्पधारकाने पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करतांना प्रत्येक प्रकल्पावर जिवरक्षक साधने ठेवणे व त्याचा वापर करणे अनिवार्य राहिल.
- १४) प्रकल्पधारकाने पिंजरा मत्स्यसंवर्धन करतांना पाण्याची गुणवत्ता वेळोवेळी तपासुन त्याची नोंदवही ठेवणे आवश्यक राहिल. जलाशयाचे पाणी प्रदुषित होणार नाही याची दक्षता प्रकल्पधारकाने घेणे बंधकारक राहिल.
- १५) सदर पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पातील ठेकेदाराच्या वतीने मासे पकडणाऱ्या व्यक्तींना ओळखपत्र द्यावेत इतर कोणत्याही व्यक्तीस सदरहू प्रकल्पातील मासे पकडण्याची मुभा अथवा परवानगी देऊ नये. त्याची नोंद वेळोवेळी **सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय** यांचेकडे करावी.
- १६) सदरहू ठेक्याची अंमलबजावणी करतांना मत्स्यव्यवसाय विभागाच्या सक्षम अधिकाऱ्यांनी वेळोवेळी दिलेल्या निर्देशांचे पालन करावे.
- १७) सदर पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पाचा उपयोग फक्त मत्स्यपालनासाठी, मत्स्यसंवर्धनासाठी आणि मत्स्यव्यवसायासाठी करावा याशिवाय इतर कोणत्याही कारणासाठी करू नये.
- १८) कोणत्याही कारणामुळे सदरहू पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पातील पाण्याची पातळी कमी अगर जास्त झाल्यास तसेच नैसर्गिक आपत्ती अगर अतिवृष्टीमुळे मासळीचे/मासेमारी साधनांचे/पिंजरा प्रकल्पाचे नुकसान झाल्यास शासन त्यास जबाबदार राहणार नाही. त्यामुळे कोणतेही नुकसान सोसावे लागल्यास त्याबद्दल कोणतीही नुकसान भरपाई अथवा मुदत वाढ शासनाकडून मागता येणार नाही.
- १९) सदरहू पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पातील जलाशयाचे पाणी वापरण्याचा हक्क असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस ते पाणी वापरण्यास प्रतिबंध करू नये किंवा प्रकल्पातील पाण्याच्या पाण्यावर कोणत्याही प्रकारचा प्रतिकूल परिणाम होईल असे कृत्य करू नये. पिंजऱ्यातील पाण्यामध्ये प्राणवायु भरपूर राहिल याची खबरदारी ठेकेदाराने घ्यावी. तसेच इतर घटक तपासण्यासाठी यंत्रसामुग्री ठेवण्यात यावी.
- २०) शासनाच्या मालकीची जंगले, सदरहू जलाशयाचे किनारे, कुंपण, सांडवा व इतर मालमत्ता यांची कोणतेही नुकसान करू नये. सदरहू जलाशयाचे कोणतेही नुकसान

- झाल्यास सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, किंवा सक्षम अधिकाऱ्याने ठरविल्या प्रमाणे शासनाकडे नुकसान भरपाई भरावी लागेल.
- २१) सदर पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पातील अथवा लगतच्या भागात येणारे पशु, पक्षी यांची हानी किंवा शिकार करू नये. असे करून त्यांची मरतुक झाल्यास त्यास ठेकेदार सर्वस्वी जबाबदार राहिल व प्रकरणाचे गांभीर्य लक्षात घेऊन योग्य ती कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल.
- २२) निविदा धारकाने पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्प घेतल्यानंतर प्रकल्पातील मासळी मेली किंवा चोरीस गेली व निविदाधारकास आर्थिक नुकसान झाले म्हणून कोठल्याही प्रकारच्या तक्रारीचा विचार केली जाणार नाही.
- २३) ठेकेदाराने पिंजरा पद्धतीच्या मत्स्य संवर्धन प्रकल्पाचे नुकसान होऊ नये म्हणून त्या साहित्याचा स्वखर्चाने विमा उतरविण्यात यावा. तसेच संपूर्ण प्रकल्पाचे वेळोवेळी सुरक्षा ऑडीट करणे बंधनकारक राहिल. तसेच प्रक्रीयामध्ये कार्यरत सर्व कामगार, कर्मचारी यांचा रितसर विमा उतरावा.
- २४) ठेकेदाराने प्रकल्पातील मत्स्यउत्पादनासंबंधीची आकडेवारी दरमहा सहायक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, प्रादेशिक उपआयुक्त मत्स्यव्यवसाय कार्यालयाकडे विहित प्रपत्रात पाठवावी. जर विहित स्वरूपाची माहिती निर्धारित कालावधीत न सादर केल्यास करारनामा रद्द करण्यात येईल. त्यामुळे होणाऱ्या आर्थिक नुकसानीस ठेकेदार स्वतः जबाबदार राहिल.
- २५) पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पामध्ये बोटीचा उपयोग फक्त मासे वाहतुकीसाठीच करण्यात यावा. तसेच कोणत्याही प्रकारच्या बेकायदेशीर साहित्यांची वाहतूक करण्यात येऊ नये. बोटीचा उपयोग केवळ मासे/मत्स्यखाद्य व प्रकल्पामध्ये काम करणारे कामगार यांचे वाहतुकीसाठी रितसर संबंधित विभागाची परवानगी घेवून करावा. इतर कारणासाठी करता येणार नाही. जर तसा वापर करण्यात आल्यास त्याची संपूर्ण जबाबदारी ठेकेधारकाची राहिल. मासे वाहतुकीसाठी वापरण्यात येणाऱ्या बोटीतून प्रवासी वाहतूक करता येणार नाही. जर अशा बोट वाहतूकीमुळे कोणत्याही प्रकारच्या अपघात होऊन जिवित अथवा वित्तहानी झाल्यास त्याची संपूर्ण जबाबदारी सर्वस्वी ठेकेधारकाची राहिल व शासन अशा हानीबाबत व नुकसान भरपाई बाबत जबाबदार राहणार नाही.
- २६) पर्यटनासाठी बोटीचा वापर करण्यास सक्त मनाई आहे.
- २७) सदर पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पाची अगर भागाची अकरस्मात हानी झाल्यास त्याहानीबद्दल नुकसान भरपाई देण्यास शासन जबाबदार असणार नाही याची जबाबदारी व नुकसान भरपाईची जबाबदारी ठेकेदाराची राहिल.

- २८) सदर पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पासाठी जलक्षेत्राची ठेका रक्कम अथवा तिचा कोणताही भाग देय तारखेपासून ३० (तीस) दिवस थकलेला असेल तर तिचा औपाचारिकरित्या मागणी करण्यात आलेली असो वा नसो, अशी मागणी ही थकबाकी म्हणून धरली जाईल व त्यावर निविदाधारकास देय तारखेपासून २०% दंडनिय व्याज आकारण्यात येईल.
- २९) ठेक्याची रक्कम देय तारखेपासून ६० (साठ) दिवसात भरणा न केल्यास कोणतेही कारण न देता सदर प्रकल्पाचा ठेका देण्याची मुदत आपोआप संपुष्टात येऊन ठेका रद्द समजण्यात येईल. तसेच सुरक्षा अनामत रक्कम जप्त करण्यात येईल.
- ३०) निविदाधारकास न्यायालयाकडून दिवाळखोर ठरविण्यात आल्यास अथवा त्याचा धंदा बंद करण्यात आला तर सदरहू ठेका रद्द करण्यात येईल.
- ३१) आपल्या कृत्यापासून निविदाधारकास मिळणारा फायदा दुसऱ्याच्या नांवे करून दिला तर किंवा पोट निविदाधारक नेमण्यात आला तर सदरहू ठेका हा रद्द करण्यात येईल.
- ३२) पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पात मत्स्यबीज संवर्धन करण्यात आले नाही तर सदरहू ठेका हा रद्द करण्यात येईल.
- ३३) पिंजरा पद्धतीच्या प्रकल्पात जलक्षेत्राची ठेका रक्कम शासनाने सुचना देवून ही भरणा करण्यात आली नाही किंवा वर नमुद केलेल्या कोणत्याही अटींचा निविदाधारकाकडून भंग झाला किंवा मुदतीपूर्वी ठेका संपुष्टात आल्यास ठेक्याच्या ठरलेल्या मुदतीसाठी सदरहू प्रकल्पाचा ठेका दुसऱ्या कोणत्याही व्यक्तीस अगर सहकारी संस्थेस लिलावाने अथवा खाजगी कराराने देण्याचा हक्क शासनास आहे. त्यायोगे शासनास कोणतेही नुकसान सोसावे लागल्यास अशाप्रकारे सोसावे लागलेले नुकसान निविदाधारकाकडून नियमांप्रमाणे वसूल करण्यात येईल. सदरहू रक्कम आणि तत्सम येणे असलेली कोणतीही इतर रक्कम भरण्यास ठेकादाराने कसूर केल्यास शासनास उपलब्ध असलेल्या इतर उपाययोजनेस बाधा न येता सदरहू रक्कम जमीन महसुलाची थकबाकी म्हणून वसूल करण्यात येईल.
- ३४) ठेकेदाराने पिंजरा पद्धतीने मत्स्यसंवर्धन प्रकल्पास बाधा आणल्यास अथवा शासनासोबत केलेल्या करारनाम्यातील अटी व शर्तीचे पालन न केल्यास ठेका रद्द करण्यात आल्यास सुरक्षा अनामत रक्कम जप्त करण्यात येईल.
- ३५) निविदाधारकांनी निविदेमध्ये सादर केलेली माहिती कोणत्याही क्षणी खोटी असल्याचे आढळून आल्यास सदरहू करार रद्द करून अनामत/सुरक्षा रक्कम जप्त करण्यात येईल.

- ३६) सदरहू जलाशयातील मासे नष्ट होतील, आजारी पडतील किंवा त्यांना इजा पोहचेल अथवा ज्यामुळे सदरहू जलाशयातील पाणी दुषित किंवा खराब होईल, अशा कोणत्याही प्रकारचा घन, द्रव किंवा रासायनिक पदार्थ सदरहू जलाशयात टाकू नये किंवा जलाशयाचे पाणी खराब होईल असे कोणतेही कृत्य अथवा गोष्ट करू नये. परंतु मासे वाढीसाठी सकस आहार व शासनमान्य संबंधीत मासे संवर्धक औषधी तज्ञांच्या मार्गदर्शनानुसार वापरण्यास हरकत नाही. माशांना सकस आहार किंवा संवर्धक औषधी देतांना ते शासन प्रमाणित असावीत. तसेच त्याबाबत सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांचेकडून पूर्वपरवानगी घेणे आवश्यक आहे.
- ३७) शासनाचा जलाशयावर पूर्ण ताबा असून करार मुदती मध्ये शासनामार्फत कार्यान्वित असलेली व कार्यान्वित होणारी कामे अबाधित राहतील. मग या करीता शासनास सदरहू ठेका मुदतपूर्वी संपुष्टात आणावा लागला तरी त्यास ठेकेदाराचा विरोध राहणार नाही.
- ३८) ठेकेदाराने सदरहू ठेका रितसर घेतल्यानंतर या संदर्भात कोणताही वादविवाद निर्माण झाल्यास त्याविषयी संबंधितांना प्रचलित शासन निर्णयानुसार विहीत मुदतीत प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय यांच्याकडे अपिल अर्ज, आयुक्त (मत्स्यव्यवसाय) यांच्याकडे पुनरिक्षण अर्ज व सचिव (मत्स्यव्यवसाय) यांच्याकडे पुनर्विलोकन अर्ज दाखल करता येईल.

वरील अटी व शर्ती आणि सुचना मी/आम्ही काळजीपूर्वक वाचल्या असून त्या निविदामधील अटी व शर्ती मला / आम्हाला मान्य आहेत.

क) महाराष्ट्र राज्याचे मा.राज्यपाल यांच्या वतीने मा. ...., आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी सही करून आपल्या कार्यालयाच्या शिक्का वठवला आहे / प्राधिकृत अधिकारी ....., सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय (तां.) ..... यांनी शिक्का वठवला आहे.

करारनामा करून घेणार/देणार

ठेकेदाराची स्वाक्षरी
नांव- श्री. ....
पत्ता- .....
.....
.....

प्राधिकृत अधिकारी
सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय
(तांत्रिक),.....

साक्षीदार

१) नांव- श्री. ....

स्वाक्षरी

पत्ता- ....

.....

.....

२) नांव- श्री. ....

स्वाक्षरी

पत्ता- ....

.....